

USTAVNI SUD REPUBLIKE HRVATSKE

312

Ustavni sud Republike Hrvatske, u Drugom vijeću za odlučivanje o ustavnim tužbama, u sastavu sutkinja Snježana Bačić, predsjednica Vijeća, te suci Mato Arlović, Davor Krapac, Ivan Matija, Duška Šarin i Miroslav Šeparović, članovi Vijeća, u postupku koji je ustavnom tužbom pokrenuo V. F. iz V., kojeg zastupaju B. K. i I. K., odvjetnici iz O., na sjednici održanoj 17. prosinca 2013. jednoglasno je donio

ODLUKU

I. Ustavna tužba se usvaja.

II. Ukida se:

- rješenje Županijskog suda u Osijeku broj: GŽ-367/10-2 od 25. ožujka 2010. i
- rješenje Općinskog suda u Osijeku broj: R1-95/09-5 od 14. listopada 2009.

III. Predmet se vraća Općinskom sudu u Osijeku na ponovni postupak.

IV. Ova odluka objavit će se u »Narodnim novinama«.

O b r a z l o ž e n j e

I. POSTUPAK PRED USTAVNIM SUDOM

1. Ustavnu tužbu podnio je 31. svibnja 2010. V. F. iz V. (u daljnjem tekstu: podnositelj), kojeg u postupku pred Ustavnim sudom zastupaju odvjetnici Zajedničkog odvjetničkog ureda B. K. i I. K. iz O.

Ustavnom tužbom podnositelj osporava rješenje Općinskog suda u Osijeku broj: R1-95/09-5 od 14. listopada 2009. i rješenje Županijskog suda u Osijeku broj: GŽ-367/10-2 od 25. ožujka 2010.

Osporena rješenja donesena su u izvanparničnom postupku u kojem je podnositelj ustavne tužbe, protustranka u tom postupku, djelomično lišen poslovne sposobnosti tako da nije sposoban samostalno poduzimati radnje i poslove u pogledu raspolaganja svojom nepokretnom imovinom, kao i u pogledu odlučivanja o svojem liječenju.

Podnositelj ustavne tužbe smatra da su mu osporenim odlukama nadležnih sudova povrijeđena ljudska prava i temeljne slobode zajamčene člancima 14. stavkom 2., 22., 26., 35. i 48. Ustava Republike Hrvatske (»Narodne novine« broj 56/90., 135/97., 113/00., 28/01. i 76/10.).

II. ČINJENICE I OKOLNOSTI SLUČAJA

2. U konkretnom slučaju izvanparnični postupak radi lišenja poslovne sposobnosti podnositelja ustavne tužbe pokrenut je pred Općinskim sudom u Osijeku 20. ožujka 2009., prijedlogom Centra za socijalnu skrb Osijek (u daljnjem tekstu: CSS Osijek), klasa: 552-02/09-02/4, urbroj: 2158-017-04/16-09-2 od 5. ožujka 2009., kao predlagatelja.

U prijedlogu se navodi sljedeće:

»II. Protustranka je dugogodišnji korisnik stalne pomoći pri ovom Centru kao osoba bez stalnih prihoda. Na adresi prebivališta živi sam. Dvorište je zapušteno kao i sam stambeni prostor koji je neodržavan i prljav. Ne dozvoljava ulazak u kuću nikome, sa susjedima, koji ga smatraju 'čudnim' i 'posebnim', ne kontaktira. Nema srodnika. Protustranka je dugogodišnji psihički bolesnik, te je 1979. godine otpušten iz tadašnje JNA nakon tri mjeseca obuke, kao vojno nesposobna osoba-trajno. Zbog bolesti je napustio Ekonomski fakultet na IV. godini. Radni odnos nije zasnivao, kao ni izvanbračnu i bračnu zajednicu. Protustranka se ne liječi, zapuštenog je izgleda. Vlasnik je nekretnine u naravi obiteljske kuće na adresi prebivališta. U tijeku je ostvarivanje prava na obiteljsku mirovinu. Prema nalazu i mišljenju nadležnog tijela vještačenja pri Hrvatskom zavodu za mirovinsko osiguranje od 03.07.2008. god. utvrđena je opća nesposobnost za rad potvrđena nalazom i mišljenjem Povjerenstva za reviziju invalidnosti od 19.01.2009. god.

Dokaz: Izvješće soc. radnika od 26.02.2009., Nalaz i mišljenje vještaka o općoj nesposobnosti za rad od 03.07.2008. i nalaz liječnika psihijatra od 07.07.2008.«

2.1. U izvješću socijalnog radnika od 26. veljače 2009. koje je priloženo prijedlogu CSS Osijek od 5. ožujka 2009., pod nazivom »Izvješće socijalnog radnika u predmetu pokretanja postupka lišenja poslovne sposobnosti i imenovanja posebnog skrbnika V. F. iz V., ...« navodi se sljedeće:

»Dana 4. veljače tekuće godine, Hrvatski zavod za mirovinsko invalidsko osiguranje zatražio je od nas da im dostavimo rješenje o imenovanju skrbnika V. F., jer je u tijeku postupak ostvarivanja prava na obiteljsku mirovinu. U komunikaciji sa referentom HZMIO saznali smo da za V. nedostaje porezno uvjerenje za 2003. godinu kao i izjava dva svjedoka koji će potvrditi da je V. živio u zajedničkom kućanstvu s ocem do njegove smrti. Naime, V. je u službu bio pozivan više puta uzastopno već godinu dana i nije dostavio traženo, a i uočili su da se čudno i neodgovorno ponaša. V. se ne liječi, zapuštenog je izgleda, zbunjen. Isti će ostvariti obiteljsku mirovinu od 01. 01. 2004. godine.

V. F. s obzirom na svoje ponašanje, odnos prema sebi, nije sposoban brinuti o sebi, svojim pravima i interesima te ga treba lišiti poslovne sposobnosti u potpunosti i imenovati mu posebnog skrbnika. Za posebnog skrbnika mu treba imenovati službenu osobu – djelatnika Centra za socijalnu skrb, jer nema srodnika niti bliske osobe.

Posebnog skrbnika treba ovlastiti za primanje obiteljske mirovine, kao i u postupku lišenja poslovne sposobnosti pred Općinskim sudom u Osijeku.

V. F. od imovine posjeduje kuću koju je naslijedio nakon smrti roditelja.«

2.2. Podnositelju ustavne tužbe je na temelju rješenja CSS Osijek, Klasa: UP/I-552-02/09-02/4, Ur. broj: 2158-017-04/16-09-2 od 5. ožujka 2009. imenovan poseban skrbnik u osobi diplomirane socijalne radnice CSS Osijek, D. D.-Š. s ovlaštenjem za zastupanje podnositeljevih prava i interesa u postupku lišenja poslovne sposobnosti pred Općinskim sudom u Osijeku, u postupku ostvarenja prava na obiteljsku mirovinu, te primanja i raspolaganja obiteljskom mirovinom.

2.3. O prijedlogu predlagatelja CSS Osijek, prvostupanjski sud zakazao je ročište za 17. lipnja 2009. na koje nije pristupio podnositelj ustavne tužbe, te je ono odgođeno. Na sljedeće ročište zakazano za 14. listopada 2009. pored predlagatelja, CSS Osijek te posebnog skrbnika podnositelja ustavne tužbe, pristupio je i podnositelj ustavne tužbe. U zapisniku s tog ročišta se navodi:

»Protustranka osobno izjavljuje da se u pravilu protivi prijedlogu radi lišenja poslovne sposobnosti iz razloga što smatra da može samostalno brinuti o svojim pravima i interesima i zadovoljavati svoje potrebe. Navodi da živi u kući u V., koja je njegovo vlasništvo koju je stekao nasljeđivanjem i da živi sam te da zadovoljava svoje potrebe samostalno. Navodi da je ostvario pravo na obiteljsku mirovinu u mjesečnom iznosu od oko 1.930,00 kn i da je do sada samostalno raspolagao novcem te da nema neka dugovanja. Nadalje ističe da redovito ide liječniku po lijekove i da koristi redovnu terapiju te da pije lijek prazine. Navodi da nije redovito bio u tretmanu liječnika psihijatra, samo povremeno zavisno o zdravstvenim problemima. Navodi da su se problemi manifestirali gubitkom koncentracije i snage i to negdje 1984. g. Dalje ističe da je živio s roditeljima u kući, otac je umro 2003.g. kao i majka iste godine.

Na daljnji poseban upit suda protustranka izjavljuje da smatra da je u mogućnosti u potpunosti brinuti o sebi i zastupati svoja prava i interese i ne ističe niti jednu radnju u kojoj bi njegova poslovna sposobnost trebala biti ograničena.«

2.4. Na istom ročištu saslušan je vještak psihijatrijske struke, dr. I. P., koji je naveo sljedeće:

»Uvidom u postojeću medicinsku dokumentaciju u spisu te psihijatrijskog pregleda protustranke mogu dati sljedeći

NALAZ

Radi se o osobi staroj 50 godina, bez zanimanja i zaposlenja, aktualno je korisnik obiteljske mirovine, neoženjen, sada živi sam, nije do sada niti imao neku ozbiljniju emocionalnu vezu. Psihičke promjene mogu se pratiti još u doba mladenaštva, nakon tri mjeseca je bio otpušten iz vojske i proglašen trajno vojno nesposobnim. Isto tako prekinuo je studij na IV godini, negira da je ikada imao produktivne simptome halucinacije, jasne sumanute misli ali opisuje stalno prisutne simptome kao osjećaj gubitka snage, nedostatak nikakve inicijative čime objašnjava svoju potpunu profesionalnu i socijalnu inficijentnost. Liječen je navodno 80tih godina pod dijagnozom jezgrovne neuroze, nije nikada bio hospitaliziran. Od psihijatrijske dokumentacije postoje samo dva ambulantna nalaza od 07.07. i 31.12.2008. g. Opisivani su uglavnom simptomi kao napetost, nemir, anksioznost, nesanica i smetnje koncentracije te aplaniran afekt nije zauzet dijagnostički stav, ordinirana je antipsihotična terapija haloperidol u dozi 6 mg dnevno i promazin 75 mg dnevno. Kasnije se više nije javljao na kontrolne preglede. Aktualno se u psihičkom statusu registrira određena manirisanost, afektivna hladnoća ali bez jasnih produktivnih sindroma bolesti. Imajući u vidu cjelokupni tijek duševnog poremećaja kod protustranke mišljenja sam da se kod njega radi o nedovoljno diferencijalnom poremećaju psihotičnog tipa – SCH sa dominacijom tzv. deficitarne simptomatologije. Imajući u vidu negativan stav protustranke općenito prema psihijatrijskom liječenju i njegovu nesuradljivost mišljenja sam da bi protustranku trebalo djelomično lišiti poslovne sposobnosti i to u segmentu odlučivanja o liječenju i raspolaganju svojom nepokretnom imovinom.«

2.5. Nakon što je u dokaznom postupku pročitano izvješće socijalnog radnika od 26. veljače 2009., rješenje CSS Osijek od 5. ožujka 2009. te izvršen uvid u izvod iz matične knjige rođenih o podacima podnositelja ustavne tužbe, nalaz i mišljenje vještaka o općoj nesposobnosti za rad, ambulantne listove liječnika psihijatra te ambulantni list interne medicine, predlagatelj je izjavio da ostaje kod prijedloga i svih navoda te da u cijelosti prihvaća nalaz i mišljenje vještaka. U odnosu na podnositelja ustavne tužbe kao protustranke, u zapisniku s ročišta održanog 14. listopada 2009., utvrđeno je sljedeće:

»Protustranka navodi da prihvaća nalaz i mišljenje vještaka.

Poseban skrbnik pridružuje se prijedlogu i prihvaća nalaz i mišljenje vještaka.

Protustranka ostaje kod svojih navoda tijekom postupka.

Daljnji dokazi se neće provoditi.«

2.6. Prvostupanjski sud je osporenim rješenjem djelomično lišio podnositelja poslovne sposobnosti. Izreka osporenog rješenja glasi:

»Protustranka V. F. r. 01. srpnja 1959. g. u O., od oca M. i majke M. r. V., drž. RH, sa prebivalištem u V., ... djelomice se lišava poslovne sposobnosti te nije sposoban samostalno poduzimati radnje i poslove u pogledu raspolaganja svojom nepokretnom imovinom kao i u pogledu odlučivanja o svom liječenju.«

U obrazloženju osporenog rješenja se, između ostalog, navodi:

»... Prema izvješću socijalne radnice protustranka živi sam u kući u kojoj je stambeni prostor zapušten i neuredan i ne dozvoljava ulaz u kuću, sa susjedima ne kontaktira. U postupku ostvarivanja prava na obiteljsku mirovinu pozvan je od strane Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje da dostavi porezno uvjerenje i izjavu dva svjedoka što nije učinio unatoč uzastopnim pozivima od strane referenta. Mišljenje je socijalnog radnika da protustranka obzirom na svoje ponašanje nije u mogućnosti brinuti o sebi niti zastupati svoja prava i interese.

Protustranka se počeo liječiti kod liječnika psihijatra još 80-ih godina zbog psihotičnih dekompenzacija a u posljednje vrijeme je napet, uznemiren i anksiozan, te unatoč svom zdravstvenom stanju nije redovito išao na kontrole niti bio u ambulantnom liječenju liječnika psihijatra.

Prema nalazu i mišljenju vještaka kojem je sud poklonio vjeru, budući je dano na temelju uvida u medicinsku dokumentaciju i pregleda protustranke, kod istog se radi o osobi koje se registrira u psihičkom statusu afektivna hladnoća bez jasnih produktivnih sindroma bolesti. Imajući u vidu cjelokupni tijek duševnog poremećaja kod protustranke vještak je mišljenja da se kod istog radi o nedovoljno diferenciranom poremećaju psihotičnog tipa SCH sa dominacijom tkz. deficitarne simptomatologije. Imajući u vidu negativan stav protustranke prema psihijatrijskom liječenju i njegovu nesuradljivost vještak je mišljenja da bi protustranku trebalo djelomično lišiti poslovne sposobnosti i to u segmentu odlučivanja o liječenju i raspolaganju nepokretnom imovinom.

Ocjenjujući provedene dokaze, a posebno cijeneći mišljenje vještaka, sud je našao prijedlog osnovanim, te je temeljem čl. 159. st. 1. i 3. Obiteljskog zakona (N.N.- 116/03, 17/04, 136/04 i 107/07) odlučio kao u izreci rješenja.«

2.7. Protiv prvostupanjskog rješenja podnositelj je putem punomoćnika, B. K., odvjetnika iz O., podnio žalbu Županijskom sudu u Osijeku.

U podnesenoj žalbi navodi:

»Prije svega, kada se raspravlja o ovakvo osjetljivoj temi, čija posljedica je ukidanje nekih od najvažnijih ustavnih prava, kao što su zaštita ljudskih prava i sloboda (prava iz III glave Ustava RH, čl. 22., 23. i 48.), tada itekako pažnje mora biti posvećeno izboru osobe koja bi trebala štititi pravo, u ovom slučaju protustranke.

Dakle, u ovome predmetu Sud prihvaća da kao posebni skrbnik protustranke u postupku nastupa D. D. – Š., socijalna radnica.

Protustranci je poznato postojanje rješenja po kojemu je navedena osoba postavljena mu skrbnikom, ali ona nikako ne može zastupati interese protustranke u ovome postupku, te je Sud za ovaj postupak trebao imenovati drugu osobu, ili kao skrbnika za posebni slučaj (za potrebe ovoga postupka) ili bar privremenog zastupnika u ovome postupku.

Naime, nije prijeporno da su interesi stranaka u ovome postupku bili različiti, odn., bolje rečeno, suprotstavljeni, jer je predlagatelj, Centar za socijalnu skrb Osijek, tražio lišenje poslovne sposobnosti protustranke, dok se protustranka tome protivila, držeći da može samostalno brinuti o svojim interesima.

Dakle, u takvoj situaciji, doista ne može valjano zastupati interese protustranke, koji su različiti od interesa predlagatelja, djelatnik predlagatelja. Držim da nije prijeporno da je gđa D. D.-Š. djelatnica predlagatelja, a ta okolnost zabilježena je u zaglavlju pobijanog rješenja!

Naravno, da se ovaj procesni nedostatak ne bi zadržao samo na onom formalnom aspektu, faktično se 'pobrinula' i sama posebna skrbnica, koja se u postupku 'pridružila' prijedlogu predlagatelja CSS Osijek' ...

(...)

Na kraju, zanimljivo je da je čak i sam Sud bio 'blagonakloniji' prema protustranci od samog njenog posebnog skrbnika, te na taj način zapravo zaštitio protustranku od njenog posebnog skrbnika, jer je posebni skrbnik, slijedom navoda da se pridružuje prijedlogu predlagatelja, zapravo tražio potpuno lišenje poslovne sposobnosti, dok je rješenjem određeno djelomično lišenje poslovne sposobnosti.«

Nadalje se u žalbi ističe:

»Nadalje, povredu postupka nalazimo i u okolnosti da je rješenje nerazumljivo i da u njemu nema razloga o odlučnim činjenicama.

U pobijanom rješenju ne možemo pročitati niti jedan razlog zbog kojega bi mogli zaključiti da je protustranku trebalo djelomično lišiti poslovne sposobnosti i to u pogledu poduzimanja radnji i poslova u pogledu raspolaganja svojim nekretninama i u pogledu odlučivanja o svom liječenju.

(...)

Naprotiv, ako je protustranka od 2003. godine bila vlasnik nekretnine (stekla nekretninu nasljeđivanjem od svoga prednika) te ako je od 2003. godine, pa do prije par mjeseci živjela tek od neznatne socijalne pomoći, te čak i u tome teškom vremenu (kada mu je doista bila u pitanju egzistencija sa prihodom od 450,00 kn mjesečno) kroz pet godina nije niti pokušavala otuđiti, niti opteretiti nekretninu (nije imala nikakvu zabranu otuđenja, niti ograničenje), doista nije jasno što je navelo sud da sada stvori zaključak da će protustranka otuđiti svoju nekretninu u vremenu kada prima, za svoje skromne potrebe, solidnu mirovinu!???

(...)

Nadalje, nema niti pravih razloga za ograničenje samostalnog odlučivanja stranke o liječenju.«

2.8. Županijski sud u Osijeku rješenjem od 25. ožujka 2010. odbio je žalbu kao neosnovanu i potvrdio rješenje suda prvog stupanja, navodeći u obrazloženju:

»U postupku pred sudom prvog stupanja nije počinjena ni bitna povreda odredaba parničnog postupka time što liječnik vještak nije dao nalaz i mišljenje u pismenom obliku, jer to nije bilo od utjecaja na donošenje zakonite i pravilne odluke (članak 354. st. 1. ZPP-a).

Ovo stoga što je vještak dao nalaz i mišljenje na raspravi održanoj 14. listopada 2008. g. nakon uvida u postojeću medicinsku dokumentaciju, te psihijatrijskog pregleda protustranke, a u prisutnosti skrbnika, te protustranke koja je navela da prihvaća nalaz i mišljenja vještaka.

(...)

Polazeći od izloženog pravilno je postupio prvostupanjski sud kad je žalitelja djelomice lišio poslovne sposobnosti tako da nije sposoban samostalno poduzimati radnje i poslove u pogledu raspolaganja svojom nepokretnom imovinom, kao i u pogledu odlučivanja o svom liječenju (članak 159. stavak 1. i 3. Obiteljskog zakona 'NN' broj 116/03, 17/04 i 136/04).

Ne mogu se prihvatiti žalbeni navodi protustranke da D. D. Š., socijalna radnica, nije mogla zastupati interese protustranke u ovom predmetu, jer iz činjenice što je ista djelatnica predlagatelja ne proizlazi da su njezini interesi u suprotnosti s interesima protustranke.

Iz priloženog spisa predmeta pak razvidno je da je D. D. Š. rješenjem Centra za socijalnu skrb Osijek od 5. ožujka 2009.g. imenovana za posebnog skrbnika V. F., s ovlaštenjem zastupanja njegovih prava i interesa u postupku lišenja poslovne sposobnosti pred Općinskim sudom u Osijeku i to iz razloga što on nema srodnika koji bi se prihvatio te dužnosti.«

III. PRIGOVORI PODNOSITELJA

3. Podnositelj u ustavnoj tužbi navodi:

»Nije prijeporno da interesi između stranaka, dakle predlagatelja i protustranke mogu biti, i najčešće jesu, različiti, pa nije niti uobičajeno, niti u duhu zakona, da se u postupku gdje je predlagatelj jedne ozbiljne i dalekosežne posljedice za život i ustavna prava neke osobe Centar za socijalnu skrb, a na drugoj strani, kao navodni zaštitnik interesa te osobe, nađe djelatnik iste ustanove, čiji mehanizam djelovanja jest, neprijeporno, uspostavljen po načelu subordinacije. Dakle, kako bi se uopće djelatnik te ustanove mogao u postupku držati neovisno i slobodno, kada prijedlog kreće od hijerarhijski više postavljene osobe u istoj ustanovi??? Držimo da je u ovome postupku za zastupanje interesa podnositelja ustavne tužbe trebao biti postavljen skrbnik za posebni slučaj ili privremeni zastupnik.

Ističemo da ovi prigovori na tijek postupka, u kojemu su mi teško povrijeđena ustavna prava, nisu samo načelne prirode, jer je i sam tijek toga postupka potvrdio da je ovakva rasprava između predlagatelja i djelatnika ustanove predlagatelja nije bila uobičajena, te u konačnici zakonita.